

“No PT forzamos un alargamento dos espazos democráticos en Brasil”

Descrição

Hamilton Pereira: “Non só se poiden avaliar os resultados do programa de reforma agraria polo número de hectáreas otorgadas senón tamén por outro factor que é o redireccionamento dos recursos públicos cara á agricultura familiar. Nese particular, multiplicamos por tres o número de familias reactivadas no sistema agrícola, algo que non ocorría en 15 anos. Isto permite unha estabilidade e unha posibilidade de que esas familias non abandonen as súas terras para evitar o éxodo á cidade. O MST foi máis maduro na súa comprensión clara de que o goberno Lula é un goberno aliado dos traballadores. Coa súa recente caminata cara Brasilia (maio 2005) para presionar, e creo que lexítimamente ao meu xuízo, contribúen co goberno porque, neste sentido, a capacidade dos traballadores é máis efectiva que a dos sectores conservadores” (Foto: ©Igadi 19/05/2005).

O goberno de Lula da Silva en Brasil se achega á metade do seu mandato presidencial, nun momento no que o Partido dos Traballadores cumpre os seus 25 anos de existencia. De visita en Galicia, atendendo un convite da Fundación Galiza Sempre, Hamilton Pereira, fundador do PT e presidente da Fundación Perseu Abramo, vencellada ao partido de Lula, analiza as políticas do actual mandatario brasileiro, as expectativas electorais cara os comicios presidenciais do 2006, a nova política exterior brasileira no contexto rexional e internacional e a renovación do pensamento da esquerda latinoamericano.

Roberto Mansilla: O goberno de Lula da Silva se achega á metade do seu mandato nun momento que coincide co 25 aniversario da fundación do Partido dos Traballadores. Neste sentido, ¿qué perspectiva analítica lle otorga a este período e cáles cree que son os retos de Lula e as fortalezas e deficiencias da súa xestión, de cara ás eleccións presidenciais de 2006?

Hamilton Pereira: Nosoutros cumprimos cunha traxectoria de 25 anos, na cal seguimos crescendo como un movemento social dende finais dos anos setenta e despois, a partir dos anos oitenta, cando se impulsan eses movementos que copan un espazo cada vez maior na institucionalidade democrática do país. Creo que, en certo sentido, podemos dicir que forzamos un alargamento dos espazos democráticos no Brasil, un impulso inicial do movemento obreiro pero cunha gran capacidade para agregar a sectores traballadores e outros da sociedade e despois, mais adiante, o pequeno empresariado.

Ocorre un fenómeno interesante porque a nosa esquerda se reencontra coa sociedade brasileira na experiencia do PT. Desde 1964, vivimos un proceso de represión brutal, por mais de vinte anos, cando emerxe ese movemento obreiro. Ocorre un proceso de baixo nivel de reunificación, establecendo un proceso de diálogo efectivo entre as esquerdas e a masa popular, gracias á labor dese movemento obreiro. A esquerda encontra alí a súa posibilidade de vida e xa en 1982 fomos ás primeiras eleccións municipais. Dende entón traballamos na dimensión da loita social e eliximos compañeiros para as cámaras de edís e de asembleas dos estados. No Congreso Nacional de 1982 eliximos oito deputados e houbo unha crise interna nas eleccións directas para presidente da república xa que millóns de persoas se botaron ás rúas e as forzas de resistencia á dictadura, conservadores e liberais, se enfrontaron con réxime e non foi posíbel aprobar a medida

que abriera a posibilidade de eleccións directas no que nosoutros chamamos o Colexio Electoral, onde os grandes electores do presidente da república eran deputados, senadores nomeados polo réxime militar mais non electos. Entón o PT fizo unha consulta interna a tódolos afiliados e a resposta dos nosos militantes foi que o PT non marchara ao Colexio Electoral. Dos oito, se foron tres, os cales foron posteriormente expulsados polo partido, e quedamos con cinco votos soamente entre 500 deputados na Asemblea. Dous anos despois eliximos 16 deputados nas eleccións de 1986 e outros 16 para a nova Constitución. Dende entón aumentamos nosa representación: ata agora temos 91 sobre 513.

Mansilla: ¿Cómo foron as relacións cos movementos sociais?

Pereira: Ao longo dos anos, o PT creceu baixo o impulso dos movementos sociais, os cales tamén crecían, pero ocorre que xa no rexistro de 1983 temos a Central Única dos Traballadores como expresión dunha nova cultura sindical e, no ano 1985, xurdiu o Movemento dos Sen Terra, que compartía connosco unha perspectiva común en moitos aspectos. Pero é fundamental comprender que, na nosa cultura de berce, non establecemos cos movementos as mesmas relacións que coa esquerda anterior, non como cadea de transmisión do pensamento do partido. Iso é fundamental para nós porque o PT parte rompendo cunha tradición política conservadora prevalecente en Brasil, pero tamén con certos aspectos da cultura da esquerda que nos precedeu.

Mansilla: ¿Cáles foron esas rupturas?

Pereira: A primeira tivo que ver coas relacións entre sindicatos e o partido, no que os primeiros se subordinaban aos partidos, como foi o Partido Comunista Brasileiro e o Partido Comunista de Brasil, nados en 1962, en tempos do presidente Joao Goulart, cando a crise sino-sovietica. Isto é unha marca importante do que chamamos unha nova cultura de esquerda.

A segunda é que o PT, para escándalo da esquerda anterior, instituiu o dereito de correntes internas do partido. Recollimos tradicións distintas da esquerda, movemento obreiro, ex militantes da loita armada que, nos 60 romperon cos partidos comunistas, exemplos como os de Apolonio de Carvalho, o home que mellor encarna o espírito das esquerdas de Brasil, un fundador do PT que loitou na guerra civil española no bando republicano e en Francia contra o nazismo.

O fundamental é que establecemos unha porcentaxe para que as distintas perspectivas de pensamento teñan un lugar na dirección, que alcancen un 10% de maneira que temos unha dirección que contempla o conxunto máximo do pensamento e, máis adiante, introducimos unha representación de xénero, polo que unha cota de 30% das direccións deben ser ocupadas por compañeiras. Estes elementos rompen cunha cultura da esquerda anterior, ao meu xuízo cunha herdanza estalinista.

É importante sinalar tamén que, ao nacer o PT, se recolle a tradición do cristianismo de esquerda, particularmente a Igrexa católica e tamén dos intelectuais que traballaban nos centros universitarios. Isto nos permitiu un forte enraizamento na base non só do movemento obreiro senón dos comunitarios, porque a presenza da Igrexa católica foi fundamental.

Mansilla: Iso constitúe un cambio profundo na esquerda

Pereira: Isto foi un fenómeno único na América Latina. A Igrexa católica en Brasil tivo unha xeración de bispos moi identificada coas cuestións e loitas populares nas cidades e o campo, por exemplo non é comprensible a existencia do Movemento dos Traballadores sen Terra sen un apoio decisivo da Igrexa. Por exemplo, eu traballei moitos anos con Joao Pedro Stédile nun organismo da igrexa católica chamada Comisión Pastoral da Terra entre 1981 e 1986.

Ao longo dos anos noventa, tódolos movementos sociais en Brasil se estabilizaron e logo comezaron a declinar, coa única excepción do MST, pero o PT seguiu crescendo institucionalmente, coa conquista do goberno de provincias e ampliando case sempre a súa representación no Parlamento. En dúas ocasións foi Lula candidato presidencial, en 1994 e 1998, aínda que actualmente temos un período excesivamente corto de goberno.

Cando chegamos ao poder no 2002, tínhamos xa unha crise dos movementos sociais, con dificultades maiores para un partido como o noso. Houbo unha inflexión para buscar alianzas cara ao centro do espectro político. Nós emprazamos en 30-35% dese espazo, cunha elección espléndida de 53 millóns de votos, pero que non correspondeu cunha maioría nas cámaras. Isto constituiu un enigma para nós pero en Brasil a representación parlamentaria non é unha representación por listas senón por individuos, o cal constitúe un atraso político. O noso sistema político, ao meu xuízo, é unha aberración, polo que un deses desafíos é a necesidade da reforma do sistema político partidario representativo do país, non creo que sexa fácil que se logre no actual goberno de Lula. No caso de gañar no 2006, poderemos establecelo como obxectivo no segundo mandato.

Mansilla: ¿Qué valoración realiza do desempeño económico do goberno?

Pereira: Dende o punto de vista económico, creo que vemos formulando un proxecto que madurou a longo dos 25 anos pero, en particular, traballamos seguindo a tradición da esquerda, ademais no que podemos chamar a cuestión social e a cuestión democrática. Nosas formulacións acerca da cuestión nacional son moi febles, non son satisfactorias para un partido que creceu e que no 2002 chegou ao goberno, aínda sen ter un claro modelo de desenvolvemento para o século XXI. A dereita nos fai esa crítica e nosoutros respondemos con moita serenidade. Dende unha perspectiva histórica, o actual é o primeiro proxecto nacional dende o réximen militar, que foi de carácter autoritario, predador dos recursos naturais, antidemocrático e cun delirio de converter Brasil nunha grande potencia. Outro período similar foron os anos de goberno de Getulio Vargas e Juscelino Kubitschek.

O desafío agora é poñer de pe un novo proxecto nacional contemporáneo do século XXI, cun réxime democrático, sostible dende o punto de vista ambiental e xusto socialmente. O que se trata agora, polo tanto, é retomar o desenvolvemento pero nos marcos extraordinariamente ríxidos da herdanza anterior sobre os contratos establecidos na década dos noventa. No 2004 tivemos a primeira sinal de que marchamos cara un camiño efectivo nese sentido. Tivemos un crecemento do PIB ao redor de 5,2%, que non tínhamos en moito tempo. Pero nosos críticos, tanto á dereita como á esquerda, non teñen consenso sobre o desempeño da nosa política macroeconómica.

Outro aspecto importante desta política ten que ver co novo rol dos bancos máis importantes do país. Existen tres grandes bancos de alcance nacional: Banco de Brasil, Banco Nacional de Desenvolvemento Económico e Social e Caixa Económica Federal, uns poderosos instrumentos de goberno que foran a fonte de financiamento das privatizacións no período de Cardoso. Nosoutros interrompemos o proceso de privatizacións, diriximos para outras prioridades os recursos, en infraestruturas abandonadas, créditos a empresas arxentinas, peruanas, venezuelanas, bolivianas, contribuíndo o proxecto da constitución dun novo bloque económico, político e cultural.

Noso traballo de goberno, nun momento en que aínda se observa un letargo dos movementos sociais, se torna complicado ante a capacidade de presión dos sectores que son a nosa base social e política, o cal é pequeno fronte á capacidade de presión dos sectores que non desexan este cambio. Estamos diante dun risco grande nas eleccións de 2006 de que Lula gane e o PT non logre ampliar a súa representación. Neste aspecto, non creo que alcancemos a maioría parlamentaria.

Mansilla: Precisamente, ese é un tema complexo ante o intenso debate no sistema político brasileiro, o cal manifesta unha tensión constante. O PT tivo que facer fronte a determinados desafíos, ante dalgunhas importantes desercións y expulsións, como a de Heloísa Helena, ás vicisitudes dos programas sociais como o Fome Zero e as manifestacións do MST pola lentitude da Reforma Agraria, provocando unha dicotomía entre o fortalecemento da macroeconomía e o alcance das reformas sociais que se piden, como o combate á pobreza.

Pereira: En primeiro lugar o tema da reforma agraria, se ben non avanzamos como o pedían os movementos sociais, seguramente avanzou noutra perspectiva. Non só se poiden avaliar os resultados do programa de reforma agraria polo número de hectáreas otorgadas senón tamén por outro factor que é o redireccionamento dos recursos públicos cara á agricultura familiar. Nese particular, multiplicamos por tres o número de familias reactivadas no sistema agrícola, algo que non ocorría en 15 anos. Isto permite unha estabilidade e unha posibilidade de que esas familias non abandonen as súas terras para evitar o éxodo á cidade. O MST foi máis maduro na súa comprensión clara de que o goberno Lula é un goberno aliado dos traballadores. Coa súa recente caminata cara Brasilia (maio 2005) para presionar, e creo que lexítimamente ao meu xuízo, contribúen co goberno porque, neste sentido, a capacidade dos traballadores é máis efectiva que a dos sectores conservadores.

En canto ao Fome Zero e o seu programa matriz como o Bolsa Familia, superou as nosas expectativas, xa que se achega

a 8 millóns de familias. O mellor exemplo do éxito foi a ira da dereita contra este programa. Nosoutros esperamos alcanzar para o próximo ano unhas 10-11 millóns de familias e a dereita está atemorizada ante esta posibilidade porque esas persoas constitúen votos.

Mansilla: ¿De onde proveñe o principal impacto da oposición a Lula: do PSDB de Serra ou da dereita?

Pereira: Definitivamente de parte da dereita, que mantén unha capacidade de supervivencia, o que nós chamamos de "resiliencia", e a vella dereita oligárquica, a cal foi moi golpeada nas derradeiras eleccións. Non así a nova dereita de Fernando Henrique Cardoso, que obtivo boas ganancias nas eleccións municipais de 2004, en Sao Paulo e Porto Alegre, e contan con poderosos mass media, como o periódico Folha de Sao Paulo, así como semanarios.

En Brasil non temos unha prensa de esquerda. Contratamos una enquisadora para medir a imaxe do partido, e o PT é o partido que conseguiu a mellor calificación da poboación cun 27%, segundo lugar o PMDB, centrista con 9%, mentres a taxa de rexeitamento ao PT é a mais elevada tamén, cun 14%. Isto o vemos como un elemento que indica que o partido mantén o seu perfil, algo incomprendible nunha sociedade como a brasileira que cre que se poden obter altas taxas de aceptación e baixas taxas de rexeitamento. O principal partido de oposición mantén taxas de 8% de aceptación e rexeitamento, non mantén un perfil marcado fronte á sociedade.

En canto ao escenario das comunicacións, existe unha marcada herdanza do réxime militar que está presente en case todos os fogares de Brasil, nun país de pouca tradición de prensa escrita e lectura de libros, e que exerce unha influencia non só nos comportamentos ao consumidor moderno senón tamén nas opcións políticas dos cidadáns. Isto é inaceptable nun país que mantén unha situación de absoluto monopolio dos medios de comunicación. Eu creo que será para mais adiante, quizáis o ano próximo, cando o goberno inicie as reformas necesarias neste sentido.

Mansilla: Nestes momentos, ¿cómo é a relación de Lula cos medios?

Pereira: Na prensa escrita é de combate diario, particularmente dende a Folha de Sao Paulo e o semanario Veja, pero non coa TV O Globo, que non combate a Lula porque está en débeda económica co goberno.

Mansilla: ¿Qué outros aspectos resaltaría da política social de Lula?

Pereira: Existen outros elementos significativos como a democratización de espazos institucionais, tarefa na cal o goberno Lula instituiu unha secretaría de Xuventude, unha secretaría de Igualdade Racial e unha secretaria da Muller. Iso non é pouca cousa en Brasil, son elementos indicadores importantes nos cales o Estado brasileiro comeza a construír unha nova sensibilidade para tratar cuestións que son moi sensibles para a poboación. Nós somos o segundo país negro do mundo, só Nixeria nos supera, mentres as mulleres son máis da metade dos electores en Brasil e non ten representación política en correspondencia coa súa proporcionalidade. O PT instituiu o 30% de representación feminina nas nosas direccións e listas internas para as candidaturas. Por exemplo no Senado federal temos 16 senadores e cinco son mulleres e na Cámara de Deputados temos 91 e deses non creo que cheguen a 25 as compañeiras. Ante esta situación, ata os partidos conservadores buscan mulleres para as listas.

Tamén hai una cuestión que é moi sensible, na que o goberno Lula recibiu moitas críticas, sobretudo do Movimento Liberal Popular de Esquerdas, que tivo influencia na crise do partido trala saída de Heloísa Helena, e que ten que ver coa cuestión indíxena. Isto é unha débeda que temos ao longo dunha historia de 500 anos. Despois de moita negociación e dificultades, Lula homologou a mais importante área con distintos pobos indíxenas na fronteira con Venezuela, estado de Roraima, enfrontándose coa dereita e os latifundistas. Por ser un área fronteiriza, isto provocou un contencioso coas Forzas Armadas pola cuestión da seguridade nacional. Así mesmo, sectores do movemento social e a Igrexa non quedaron satisfeitos, pero creo que foi un extraordinario acto de coraxe político do goberno.

Mansilla: ¿Aproximadamente a canto ascende a poboación indíxena no Brasil?

Pereira: En Roraima, emprazado na Amazonía, a cal debería ser un territorio indíxena porque alí a poboación aborixe é de aproximadamente un 40%. Pero temos problemas coa burocracia estatal, a cal chamamos "colonos brancos do sur", que nada ten que ver coa poboación local. Esta é a estrutura deste territorio federal, cuxas autoridades se nomeaban directamente polo poder central, especialmente militares, con o cal alí non existían programas sociais e, debido ás riquezas minerais do estado, proliferaba o "garimpo", elemento de ocupación de terras libres, e os "arroceiros". Se forma unha sólida alianza entre eses señores e os antigos dirixentes estatais nomeados pola dictadura, e quen controlan economicamente. O PT mantén só un deputado na asemblea do estado de Roraima, quen é ameazado

constantemente.

Mansilla: ¿É en Roraima onde maiores asasinatos se cometen?

Pereira: Non, o conflito da terra é máis grave no estado de Pará, tamén ao norte.

Mansilla: ¿Qué análise realiza da política exterior de Lula?

Pereira: Comprendemos esta política exterior como un factor estrutural do noso novo proxecto de país. Xa non é posíbel establecer unha perspectiva ou soñar cun proxecto autárquico, é necesario establecer como meta, e o goberno tivo un suceso neste sentido, definir con claridade o primeiro horizonte que é Suramérica, empezando co MERCOSUR. Establecer a perspectiva debuxada dende mediados dos oitenta, de continuar cun esforzo político e económico permanente con Arxentina, Paraguai e Uruguai, e dialogando permanentemente co goberno de Ricardo Lagos en Chile.

O noso proxecto non pode limitarse exclusivamente ao económico, senón completado como un proxecto político e cultural. Se o facemos só como unha empresa económica non haberá diálogo en moitos aspectos porque non sempre as economías son tan complementarias como desexaríamos. Dende o punto de vista económico, avanzamos cara unha maior concreción con Chile no abastecemento de enerxía, polo que é necesario que a política estableza os mecanismos dese encontro. Do mesmo xeito, establecemos diálogo con Arxentina e Bolivia para o aproveitamento dos depósitos de gas e, no caso boliviano, que mantén contenciosos territoriais con Chile, Petrobras é a principal empresa enerxética nese país.

Tamén a victoria de Tabaré Vázquez en Uruguai completa ese espectáculo marabilloso de mudanza iniciado en Brasil no 2002. Para nós é necesaria a estabilización política nestes países e o fortalecemento da Comunidade Suramericana de Nacións.

Do mesmo xeito, Brasil estableceu esta preferencia por Suramérica sen perder a nosa perspectiva latinoamericana. Seguimos os pasos dunha elaboración, bastante antiga dentro do PT, de aproximación económica con mercados de China, India e de África do Sur. A constitución do que se chamou o Grupo dos 20 no ámbito da Organización Mundial de Comercio (Cumio de Cancún, 2003) foi un suceso moi importante. Creo que o goberno de Lula logrou, a mediados de seu goberno, transformar a política exterior brasileira nun factor estruturante para o novo proxecto.

Mansilla: A isto se lle pode engadir que existen elementos moi importantes da política exterior de Lula, tales como a importancia da soberanía nun mundo globalizado, e o feito de haber sido un dos poucos líderes mundiais en colocar o debate sobre a pobreza nos foros internacionais.

Pereira: Iso é fundamental incluso porque nese particular Lula traballa na construción dunha nova sensibilidade dentro e fora de Brasil e temos que enfrontar obstáculos moi fortes. Sen embargo, a traxedia de Iraq que mantén ocupado ao imperio de EEUU, nos permite traballar con maior liberdade no ámbito internacional.

Mansilla: ¿Existe unha forte presión para que Brasil sexa un membro do Consello de Seguridade da ONU?

Pereira: Si, por exemplo a recente xira da secretaria de Estado Condoleeza Rice a Suramérica (abril de 2005) me parece que significa unha sinal para recoñecer o noso espazo de liberdade de acción. A nosa presenza diplomática tamén foi determinante para a resolución de crises políticas no continente, como foron os casos de Haití e Venezuela no 2004, e Colombia e Ecuador actualmente.

Noutro aspecto, relativo ás nosas negociacións a través de MERCOSUR coa Unión Europea non avanzan, polo que tamén debemos manter un maior diálogo con EEUU.

Tamén me gustaría enfocar un aspecto importante das nosas relacións exteriores, como o feito de que Chile constitúe un socio vital para Brasil. Mantemos moitos lazos históricos con este país, de feito personalidades como Fernando Henrique Cardoso, José Serra, Marco Aurelio García (actual asesor de política exterior de Lula), estiveron en Chile durante o goberno do Fronte Popular de Salvador Allende e existe un ascendente dese pensamento en estes líderes.

Mansilla: Nestes momentos, en América Latina, se observan duas tendencias alternativas ao ALCA estadounidense. Mentres Lula e outros países, sobretudo Chile e os membros do MERCOSUR, avogan polas negociacións a fin de modificar o proxecto orixinal nun ALCA [“light”](#), o presidente venezolano Hugo Chávez e Fidel Castro impulsan a Alternativa Bolivariana para as Américas, ALBA. Ante este escenario, ¿cómo manexa Lula e o seu goberno estas dúas vertentes?

Pereira: Considero que nós debemos seguir na busca dun diálogo co maior mercado do mundo, EEUU. Non me parece que o ALBA sexa unha alternativa, unha solución para ese problema. É necesario cultivar iniciativas de colaboración con a comunidade latinoamericana de nacións, o cal indica a posibilidade de ampliar os nosos horizontes comerciais.

Mansilla: ¿Cál é a súa achega persoal, a través da Fundación Perseu Abramo, no proxecto de Lula?

Pereira: Ademais de constituír un vértice do proxecto de transformación do PT, a Fundación Perseu Abramo que eu presido traballa na construción dunha rede rexional con fundacións progresistas no Cono Sur. Formamos parte dunha tradición da esquerda en Brasil que sempre manifestou unha vocación de organizar institucións, como a creación da Confederación Unitaria de Traballadores, na creación de organismos políticos, sociais, relixiosos e educativos. Na miña achega persoal, ademais dos ámbitos cultural e político, participei durante dez anos como responsable de políticas no campo, onde tive contactos con movementos sociais como o MST.

[Acceso ao artigo orixinal no repositorio web 1998-2012](#)

APARTADOSTEMATICOXEOGRAFICOS

Latinoamérica ARQUIVO

IDIOMA

Galego

Data de criação

Junho 1, 2006

Metacampos

Autoría : 3713

Datapublicacion : 20050601